

Butkevičius proti Litvě, rozsudek ze dne 26. 3. 2002

Stěžovatel: Butkevičius

Žalovaný stát: Litva

Číslo stížnosti: 48297/99

Datum: 26.03.2002

Článek Úmluvy: čl. 5
čl. 6

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: osobní bezpečnost, presumpce nevinny, přiměřenost/důvodnost vazby, spravedlivý proces, vazba, vazba pro účely trestního řízení

Významnost: 1

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

DRUHÁ SEKCE

26. března 2002

VĚC BUTKEVIČIUS

(Rozsudek ve věci Butkevičius versus Litva)

Evropský soud pro lidská práva - Druhá sekce (dále jen „Soud“), zasedající jako Senát, který tvořili soudci J.-P. Costa, předseda. Sir Nicolas Bratza, jmenovaný, aby zasedal za Litvu, L. Loucaides, C. Birsan, K. Jungwiert, V. Butkevych, W. Thomassenová a S. Dolléová, tajemnice sekce, vynesl po uzavřeném jednání ve dnech 28. listopadu 2000 a 12. března 2002 posledně uvedeného data následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ vycházel ze stížnosti (č. 48297/99) proti Republice Litva, kterou předložil Soudu podle článku 34 Úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) litevský občan, pan Audrius Butkevičius (dále jen „stěžovatel“) dne 10. května 1999.
2. Stěžovatele před Soudem zastupoval pan R. Andrikis, právník vykonávající praxi ve Vilnius. Litevskou vládu (dále jen „Vláda“) reprezentoval její zmocněnec pan G. Svedas, náměstek ministra spravedlnosti.
3. Stěžovatel především tvrdil, že jeho uvěznění mezi 30. listopadem a 8. prosincem 1997 a mezi 31. prosincem 1997 a 8. lednem 1998 bylo nezákonné, že neměl možnost podat návrh na řízení, ve kterém by zpochybnil oprávněnost svého zadržení, a že jistá mediální prohlášení

vrchního státního zástupce a předsedy Sejmu (parlamentu) byla v rozporu s článkem 6 § 2 Úmluvy.

4. Stížnost byla přidělena Třetí sekci Soudu (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). Senát zabývající se případem v rámci této sekce (článek 27 § 1 Úmluvy) byl zřízen podle ustanovení 26 § 1 Jednacího řádu Soudu. Pan Kuris, soudce zvolený za Litvu, stálil svou účast na zasedání k případu (ustanovení 28 Jednacího řádu Soudu). Vláda v souladu s tím jmenovala Sira Nicolase Bratzu, soudce zvoleného za Spojené království, aby zasedal na jeho místě (článek 27 § 2 Úmluvy a ustanovení 29 § 1 Jednacího řádu Soudu).
5. Rozhodnutím ze dne 28. listopadu 2000 označil Senát stížnost za zčásti přípustnou.
6. Dne 1. listopadu 2001 změnil Soud složení svých sekcí (ustanovení 25 § 1 Jednacího řádu Soudu). Příklad byl přidělen Druhé sekci (ustanovení 52 § I Jednacího řádu Soudu).

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Okolnosti případu
2. Stěžovatel byl ministrem obrany a členem Sejmu od roku 1996 do roku 2000.
3. Trestní řízení proti stěžovateli
4. Dne 12. srpna 1997 byl stěžovatel zadržen bezpečnostní službou a vyšetřovacími orgány v hotelové hale, když přijímal obálku obsahující 15 000 USD od K. K. Posledně zmíněný, manažer ropné společnosti nacházející se v ekonomických problémech (dále jen „společnost“), předtím informoval bezpečnostní orgány o tom, že stěžovatel požadoval 300 000 USD za pomoc při přerušení trestního řízení ohledně rozsáhlých dluhů společnosti. Po zhruba jednu hodinu byl stěžovatel vyslýchán v hotelové hale. Jeho vysvětlení byla nahrána na pásek a bylo mu dovoleno opustit hotel.
5. Dne 14. srpna 1997 požádal vrchní státní zástupce Sejm o povolení k zahájení trestního stíhání proti stěžovateli. Dne 19. srpna 1997 Sejm souhlasil. Dne 20. srpna bylo trestní stíhání zahájeno. Dne 14. října byl stěžovatel obžalován z pokusu o podvod (získání majetku podvodem).
6. Dne 20. října 1997 požádal vrchní státní zástupce Sejm o povolení ke stěžovatelovu vzetí do vazby. Dne 28. října bylo povolení uděleno. Týž den požádal státní zástupce Okresní soud II města Vilnius o soudní příkaz ke stěžovatelovu vzetí do vazby. Týž den byl také stěžovatel předveden před soudce Okresního soudu II města Vilnius, který vydal soudní příkaz ke stěžovatelovu vzetí do vazby na základě obavy, že by stěžovatel mohl znemožnit zjištění skutkového stavu případu, mimo jiné využíváním médií a ovlivňováním svědků. Stěžovatel byl zadržen.
7. Dne 30. října 1997 prodloužil soudce v přítomnosti obou stran dobu stěžovatelova setrvání ve vazbě do 30. listopadu 1997, a to ze stejných důvodů jako předtím. Ve dnech 3., 5. a 7. listopadu 1997 se stěžovatel odvolal proti svému zadržení ve vazbě. Požádal o slyšení. Dne 11. listopadu 1997 zamítl soudce Krajského soudu ve Vilnius stěžovatelovo odvolání, aniž by vyslechl strany.
8. Od 27. října 1997 do 5. prosince 1997 měli stěžovatel a jeho obhájce přístup ke spisům. Dne 5. prosince 1997 stěžovatel požádal státního zástupce o zastavení stíhání. Při několika příležitostech požádal také státního zástupce o změnu rozhodnutí o setrvání ve vazbě. Žádosti byly zamítnuty.
9. Dne 8. prosince 1997 soudce Okresního soudu II města Vilnius prodloužil dobu stěžovatelova setrvání ve vazbě do 31. prosince 1997. Dne 9. prosince 1997 se stěžovatel odvolal. Dne 11. prosince 1997 jej krajský soud informoval, že není možné se proti rozhodnutí odvolat.
10. Dne 29. prosince 1997 potvrdil vrchní státní zástupce předloženou žalobu, která pak byla převedena ke Krajskému soudu ve Vilnius.
11. Od 1. do 5. ledna 1998 podal stěžovatel množství stížností k soudům, vězeňské správě, ombudsmanovi a Sejmu s tím, že jeho zadržení bylo protiprávní. Dne 7. ledna došel

ombudsman k názoru, že od 31. prosince bylo držení stěžovatele ve vazbě protiprávní.

12. Dne 8. ledna 1998 předal Krajský soud ve Vilniusu stěžovatele k soudnímu řízení. Soud také rozhodl, že stěžovatelovo setrvání ve vazbě „má zůstat nezměněno“. Délka setrvání ve vazbě nebyla upřesněna.
13. Dne 23. března 1998 Krajský soud ve Vilniusu případ odročil a nařídil vyšetřovacím orgánům předložení nových důkazů. V témže rozhodnutí soud také určil, že stěžovatelovo setrvání ve vazbě „má zůstat nezměněno“. Délka ani důvody setrvání ve vazbě nebyly upřesněny. Stěžovatelův obhájce byl přítomen na slyšení. Dne 24. března 1998 se stěžovatel proti rozhodnutí odvolal. Dne 12. května 1998 předložil stěžovatel další odvolání proti rozhodnutí z 23. března 1998.
14. Dne 21. května 1998 odvolací soud zamítnul odvolání ohledně rozhodnutí požadovat od státního zástupce předložení nových důkazů. Odvolací soud byl toho názoru, že není možné odvolat se proti rozhodnutí za 23. března 1998 ohledně stěžovatelova zadržení. Stěžovatel a jeho obhájce byli přítomni na odvolacím řízení.
15. Dne 1. července 1998 pokračoval proces před Krajským soudem ve Vilniusu. Dne 13. července 1998 prodloužil Krajský soud ve Vilniusu dobu stěžovatelova setrvání ve vazbě do 17. srpna 1998. Dne 23. července byla doba setrvání ve vazbě prodloužena do 30. listopadu 1998. Soud se v příkazu k dalšímu setrvání stěžovatele ve vazbě odvolal na přesvědčivost uvedených důkazů a pravděpodobnost podezření, že by stěžovatel ovlivňoval svědky. Obhájce byl přítomen na slyšeních. Stěžovatelova odvolání proti rozhodnutí z 13. a 23. července 1998 byla zamítnuta odvolacím soudem 21. července a 12. srpna 1998. Stěžovatelův obhájce byl přítomen na obou slyšeních.
16. Ve dnech 5. a 19. února. 1. července, 21. října a 3. listopadu 1998 zamítl Krajský soud ve Vilniusu stěžovatelovy žádosti o ukončení jeho pobytu ve vazbě. Jeho obhájce byl na slyšeních přítomen.
17. Dne 18. listopadu 1998 shledal Krajský soud ve Vilniusu stěžovatele vinným z pokusu o získání majetku podvodem. Soud zamítl stěžovatelův argument, že byl v důsledku spiknutí mezi K. K. a bezpečností službou naváděn ke spáchání trestného činu. Soud prohlásil, že stěžovatel sám žádal od K. K., aby jej kontaktoval, a že stěžovatel požadoval peníze výměnou za použití svého vlivu na určité státní zástupce s cílem zastavit trestní stíhání týkající se zadlužené společnosti pana K. K. Krajský soud prohlásil, že se stěžovatel tímto způsobem pokoušel o podvod. Stěžovatel byl odsouzen k pěti rokům a šesti měsícům odnětí svobody a k zaplacení pokuty 50 000 litevských litai (LTL). Polovina jeho majetku byla konfiskována. Stěžovatel a jeho obhájce byli přítomni na jednání před soudem prvního stupně.
18. Stěžovatel se odvolal. Dne 17. února 1999 odvolací soud odvolání zamítl, protože nezjistil žádnou neregulérnost ohledně vyšetřování a trestního řízení. Stěžovatel i jeho obhájce byli přítomni na odvolacím řízení.
19. Stěžovatel předložil kasační odvolání. Dne 11. května 1999 je Nejvyšší soud odmítl s odůvodněním, že nižší soudy rozhodly správně. Soud mimo jiné zmínil, že není v jeho kompetenci zkoumat stěžovatelovo tvrzení o protiprávnosti svého zadržení ve vazbě. Stěžovatel a jeho obhájce byli přítomni na řízení před Nejvyšším soudem.
20. Neurčeného data začal v Sejmu proces obžaloby proti stěžovateli. Dne 15. června 1999 Sejm odmítl stěžovatele obžalovat nebo anulovat jeho mandát člena parlamentu.
21. Dne 17. března 2000 Okresní soud III města Vilnius nařídil stěžovatelovo propuštění na čestné slovo. Byl propuštěn dne 20. března 2000.
22. Výroky týkající se stěžovatelova případu učiněné v médiích vrchním státním zástupcem a předsedou Sejmu
23. Dne 14. srpna 1997 byl publikován článek v největším národním deníku „Lietuvos Rytas“ s nadpisem „Úmluvy člena parlamentu vypadají špinavě“:

„Vrchní státní zástupce potvrdil, že má dostatek důkazů o vině A. Butkevičiuse.“

27. Dne 15. srpna 1997 byl v „Lietuvos Rytas“ zveřejněn Článek s nadpisem „Předseda Sejmu nepochybuje o vině A. Butkevičiuse“:

„Předseda Sejmu odpověděl na dotaz, zda pochybuje o tom, že A. Butkevičius přijal úplatek. následovně: „Na základě mně dostupných materiálů o tom nepochybují.““

28. Vrchní státní zástupce byl dne 16. srpna 1997 citován v deníku „Respublika“ v článku nadepsaném „A. Butkevičius se připravuje na bitvu a na vězení“:

„Považuji tento trestný čin za pokus o podvod.“

29. Předseda Sejmu citovaný v článku nadepsaném „A. Butkevičius bude stíhán“ v deníku „Lietuvos Rytas“ z 20. srpna 1997:

„Jedna nebo dvě skutečnosti byly a jsou přesvědčující. (Stěžovatel) přijal peníze s příslibem spáchání trestného činu.“

30. V článku ze 6. října 1998 v „Lietuvos Rytas“ s nadpisem „Právníci A. Butkevičiuse označují případ podplácení za politický“ byl předseda Sejmu citován, že „Střed a Nová unie (politické strany) řídí obranu úplatkáře ...“ a dále že tyto strany se pokoušejí zpomalovat proces a dělají uměle ze stěžovatele oběť.

31. Relevantní vnitrostátní právo a praxe

32. Zadržení a uvalení vazby

33. Trestní řád

Článek 10 (v platnosti od 21. června 1996)

„Nikdo nebude zadržen nebo vzat do vazby bez rozhodnutí soudu nebo soudce.“

Články 52 § 2 a 58 § 2 trestního řádu určují, že obžalovaný a jeho obhájce mají právo podávat žádosti a odvolání proti jednáním a rozhodnutím vyšetřovatele, státního zástupce nebo soudu.

Článek 104

„Vzetí do vazby bude použito jen v případech, pro které se ze zákona předpokládá trest odnětí svobody nejméně najeden rok.

Důvodem pro vzetí do vazby musí být důvodné podezření, že obžalovaný:

(1) se bude skrývat před vyšetřováním a soudním řízením;

(2) znemožní zjištění skutkového stavu případu (ovlivní strany nebo zničí důkazy);

(3) se dopustí nových trestných činů ... pokud je podezřelý z dopuštění se trestných činů stanovených v člancích ... (274 - Podvod) trestního zákona.“

Článek 104-1 (v platnosti od 21. června 1996 do 24. června 1998)

...zadržená osoba bude předvedena před soudce nejpozději do 48 hodin ... Soudce musí tuto osobu vyslechnout ohledně důvodů jejího zadržení. Státní zástupce a obhájce zadržené osoby se mohou výslechu účastnit. Po výslechu zadržené osoby může soudce zachovat příkaz k zadržení určením doby jeho trvání nebo ho změnit nebo odvolat.

Poté, co byl případ předán soudu ... (soud) může nařídit, změnit nebo odvolat vzetí do vazby.“

Doplňný článek 104-1 (v platnosti od 24. června 1998) určuje, že se vyšetřovatel a obhájce musí účastnit prvního soudního výslechu zadržené osoby, pokud soudce neurčí jinak. Doplňné ustanovení dále určuje, že soud má prodloužit dobu vzetí do vazby před jejím vypršením.

Článek 106 § 3 (v platnosti od 21. června 1996 do 24. června 1998)

„Za účelem prodloužení doby vzetí do vazby musí soudce ... svolat slyšení, na něž budou předvoláni obhájce, státní zástupce a, pokud je to nutné, i zadržený. Soudce rozhodne, zda je či není nutné prodloužit dobu setrvání ve vazbě. ...“

Trestní řád, který je v platnosti od 24. června 1998. přikazuje přítomnost zadrženého na slyšeních týkajících se jeho setrvání ve vazbě.

Článek 109-1 (v platnosti od 21. června 1996 do 24. června 1998)

„Zadržená osoba a její obhájce mají během přípravného řízení právo předložit (u odvolacího soudu) odvolání proti zadržení. ... slyšení, na něž bude předvolána zadržená osoba a její obhájce nebo jenom obhájce. Přítomnost státního zástupce na takovém slyšení je povinná.

Rozhodnutí učiněné soudcem odvolací instance je pravomocné a nemůže být předmětem kasačního odvolání.

Další odvolání bude stanoveno při přezkoumávání prodloužení doby vzetí do vazby.“

Současný článek 109-1 (v platnosti od 24. června 1998) stanovuje možnost odvolání k vyššímu soudu a slyšení proti rozhodnutí nařizujícímu nebo prodlužujícímu dobu vzetí do vazby jak ve stadiu přípravného řízení, tak během hlavního líčení v přítomnosti zadrženého a jeho obhájce nebo jen obhájce.

Článek 226 § 6 (v platnosti do 24. června 1998)

„Období, v němž mají obviněný a jeho obhájce přístup k soudnímu spisu, není započítáno do celkové doby trvání přípravného řízení a zadržení. Je-li více obviněných osob, nezapočítává se období, v němž mají všichni obžalovaní a jejich obhájci přístup k soudnímu spisu, do celkové doby trvání předběžného řízení a zadržení.“

Od 24. června 1998 není toto období relevantní vzhledem k rozhodnutím o vazbě.

Článek 249 § 1

„Při rozhodování o tom, zda má obviněný být odeslán k trestnímu řízení, soudce nebo soud v dozorovém řízení určí: ...

11) zda byla vazba řádně zvolena;...“

Článek 250 § 1

„Soudce jednotlivě nebo soud v dozorovém řízení poté, co rozhodli, že existují dostatečné důvody k tomu, aby byl obviněný odeslán k trestnímu řízení, určí: ...

2) vazbu uvalenou na obžalovaného;...“

Článek 267 § 1

„Obhájce má právo na: ...

3) podávání žádostí;

11) odvolání proti rozsudku a rozhodnutí soudu.“

Článek 277

„Během soudního řízení může soud nařít, změnit nebo odvolat uvalení vazby na obviněného.“

Článek 372 § 4 (v platnosti do 1. ledna 1999)

„Rozhodnutí soudů ... nařízení, změna nebo odvolání uvalení vazby

V souladu s obecnými ustanoveními článku 399 nebylo rozhodnutí soudu prvního stupně účinné během časové lhůty pro odvolání proti takovému rozhodnutí nebo během odvolacího řízení. Jen taková rozhodnutí, proti nimž nebylo možné odvolání, včetně rozhodnutí o vzetí do vazby podle původního článku 372 § 4, se stala účinnými a byla vykonána v ten den, kdy byla učiněna. Současný článek 104-03 § 3 (znění v platnosti od 21. prosince 1999) upřesňuje, že všechna rozhodnutí o vzetí do vazby nabývají účinnosti a jsou vykonána v den, kdy byla učiněna, bez ohledu na to, že je možné odvolat se proti takovým rozhodnutím podle doplněného článku 109-1 (od 24. června, viz výše).

1. Presumpce nevinny

2. Článek 31 § 1 Ústavy říká:

„Osoba má být považována za nevinnou, dokud není její vina dokázána v souladu se zákonem prostřednictvím pravomocného rozsudku soudu.“

Článek 11 § 2 trestního řádu určuje:

„Nikdo nebude označen za vinného z dopuštění se trestného činu nebo potrestán, pokud tak nerozhodl soud v souladu se zákonem.“

PRAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

1. Údajné porušení článku 5 § 1 Úmluvy

2. Stěžovatel vznesl stížnost, že od 30. listopadu 1997 do 8. prosince 1997 a od 3. 1. prosince 1997 do 8. ledna 1998 nebyl jeho pobyt ve vazbě podložen soudním rozhodnutím, v rozporu s článkem 5 § 1 Úmluvy, který zní (ve svých relevantních částech) následovně:

„1. Každý má právo na osobní svobodu a bezpečnost. Nikdo nebude zbaven svobody s výjimkou následujících případů a v souladu se zákonem předepsaným postupem

(c) zákonné zatčení nebo zadržení osoby učiněné s cílem předvést ji před příslušný pravomocný orgán na základě důvodného podezření z dopuštění se trestného činu nebo když je důvodně považováno za nutné učinit tak proto, aby dané osobě bylo zabráněno v dopuštění se trestného činu nebo v útěku, pokud tak již učinila.“

34. Vláda prohlásila, že stěžovatelovo setrvání ve vazbě v těchto obdobích bylo ospravedlněno podezřením z dopuštění se trestného činu, jeho přístupem k soudnímu spisu podle dřívějšího článku 226 § 6 trestního řádu a skutečností, že případ už byl předán soudu první instance.

35. Stěžovatel namítl, že okolnosti zmíněné Vládou nemohly nahradit platný příkaz k zadržení ve zmíněných časových úsecích.

36. Soud upomíná, že výrazy „zákonný“ a „v souladu se zákonem předepsaným postupem“ v článku 5 § 1 Úmluvy odkazují především na národní právo a určují povinnost jednat v souladu s pravidly jeho hmotného a procesního práva. „Zákonnost“ zadržení za podmínek stanovených vnitrostátním právem není vždy rozhodujícím prvkem. Soud se musí mimoto ujistit, že zadržení během zvažovaného období bylo v souladu s účelem článku 5 § 1 Úmluvy, jímž je předcházet lomu, aby byl někdo zbaven svobody svévolným způsobem. Soud musí dále zjistit, zda je vnitrostátní právo samo o sobě v souladu s Úmluvou a jejími obecnými výslovně jmenovanými nebo samozřejmými principy (Jecius v. Litva. č. 34578/97. § 56. ECHR 2000-IX).
37. V případě Jecius soud rozhodl, že přístup k soudnímu spisu podle dřívějšího článku 226 § 2 trestního řádu nebo pouhý fakt, že případ byl předán soudu, nenahrazují „zákonný“ základ pro uvalení vazby v rámci smyslu článku 5 § 1 Úmluvy a nemohou prodloužit nebo nahradit platný příkaz k zadržení požadovaný vnitrostátním právem (loc. cit., § 57- 64).
38. Soud si povšiml, že od 30. listopadu do 8. prosince 1997 a od 31. prosince 1997 do 8. ledna 1998 nebyl proveden soudcem schvalujícím stěžovatelovo zadržení podle Článku 10 a 104-1 trestního řádu žádný úkon; nebyl zde žádný zákonný základ pro stěžovatelovo vrácení do vazby podle článku 5 (viz, mutatis, mutandis, ibid.).
39. Došlo tedy k porušení Článku 5 § 1 Úmluvy.
40. Údajné porušení článku 5 § 4 Úmluvy
41. Stěžovatel prohlašoval, že neměl možnost podat návrh na řízení, ve kterém by zpochybnil oprávněnost svého zadržení, což je v rozporu s článkem 5 § 4 Úmluvy, který stanoví, že:

„Každý, kdo je zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.“

41. Vláda argumentovala, že vnitrostátní právo dávalo stěžovateli rozsáhlé příležitosti napadnout oprávněnost jeho zadržení, konkrétně podat žádost o propuštění, která by byla přezkoumána soudem. Mimoto soud první instance z vlastní iniciativy ověřil při mnoha příležitostech správnost stěžovatelova zadržení a odvolací soud přezkoumal stěžovatelova tvrzení o nezákonnosti svého zadržení v jeho odvolání proti odsouzení, čímž mu poskytly záruky stanovené v článku v 5 § 4 Úmluvy.
42. Stěžovatel argumentoval tím, že absence možnosti zpochybnit zákonnost jeho zatčení kvůli zákonem stanovenému omezení podle dřívějšího znění článku 372 § 4 trestního řádu porušila jeho právo stanovené článkem 5 § 4 Úmluvy.
43. Soud upozornil na to, že článek 5 § 4 Úmluvy opravňuje zatčené nebo zadržené osoby ke zkoumání procedurálních a hmotných podmínek, které jsou podstatné pro to, aby, v termínech Úmluvy, bylo jejich zbavení svobody „zákonné“. To znamená, že příslušný soud nejen že musí přezkoumat soulad s procedurálními požadavky vnitrostátního práva, ale také oprávněnost podezření, na němž se zatčení zakládá, a legitimitu účelu sledovaného zadržením a následnou vazbou. Článek 5 § 4 nezaručuje právo na odvolání proti rozhodnutí nařizujícímu nebo prodlužujícímu zadržení, ale zásah soudního orgánu alespoň v jedné instanci musí být v souladu se zárukami článku 5 § 4 (viz výše citovaný případ Jecius, § 100).
44. Na základě skutkových zjištění v tomto případě dochází Soud k názoru, že vnitrostátní soudy při svých rozhodnutích povolujících setrvání stěžovatele ve vazbě nebo zamítajících jeho žádosti o propuštění nereagovaly na stěžovatelovy stížnosti na protiprávnost zadržení od 30. listopadu do 8. prosince 1997 a od 31. prosince 1997 do 8. ledna 1998 (viz výše odstavce 12-16 a 33-39). Na stěžovatelovy stížnosti nebyla dána žádná přiměřená soudní odpověď, požadovaná článkem 5 § 4 (viz, mutatis mutandis, výše zmíněný případ Jecius, § 101).
45. Z toho vyplývá, že došlo k porušení článku 5 § 4 Úmluvy.

III. Údajné porušení článku 6 § 2 Úmluvy

46. Stěžovatel vznesl stížnost, že výroky vrchního státního zástupce zveřejněné v tisku ve dnech 14. a 16. srpna 1997 a výroky předsedy Sejmu zveřejněné 15. a 20. srpna 1997 a 6. října 1998 (viz výše odstavce 26-30) byly v rozporu s článkem 6 § 2 Úmluvy, který zní následovně:

„Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“

47. Vláda namítla, že zmíněnými výroky nebyl porušen princip presumpce nevin. Podle Vlády musí být brán v úvahu kontext, ve kterém byly tyto výroky učiněny, totiž skutečnost, že stěžovatel byl zadržen, když se dopouštěl trestného činu, a dostatek důkazů opravňujících ke zrušení stěžovatelovy poslanecké imunity a k zahájení trestního řízení. Napadené výroky musí být interpretovány jako vysvětlení nutnosti zahájení trestního stíhání stěžovatele, nikoliv jako označení stěžovatele za vinného ze spáchání trestného činu. Výrok předsedy Sejmu ze dne 6. října 1998 označující stěžovatele za příjemce úplatku není v rozporu s principem presumpce nevin, protože stěžovatel nebyl obžalován z trestného činu úplatkářství.

48. Stěžovatel zpochybnil tvrzení Vlády a zastával názor, že zmíněné výroky porušily presumpci nevin. Poznamenal, že Vláda uznala pravost zmíněných výroků a prohlášení o jeho vině na spáchání trestných činů, ze kterých byl nebo nebyl obžalován. Podle stěžovatelova názoru nemůže být znění těchto výroků ospravedlněno potřebou informovat veřejnost o pravděpodobných nebo probíhajících trestních řízeních.

49. Soud upomenul na to, že presumpce nevin zakotvená v článku 6 § 2 Úmluvy je jedním z prvků spravedlivého soudního procesu, garantovaného článkem 6 § 1. K porušení tohoto principu dojde, když výrok veřejného činitele týkající se osoby obviněné z trestného činu vyjadřuje názor, že tato osoba je vinna, ještě než byla její vina prokázána v souladu se zákonem. Dokonce za absence jakéhokoli formálního zjištění stačí, aby existoval nějaký důvod domnívat se, že daná úřední osoba považuje obviněného za vinného. Mimoto může být presumpce nevin porušena nejen soudcem nebo soudem, ale také jinými státními orgány (Daktaras v. Litva, č. 42095/98, § 41-42. ESLP 2002-X). Ve výše zmíněném případě Daktaras zdůraznil Soud důležitost volby slov veřejnými činiteli ve výrocih pronesených ještě před tím, než byla osoba prohlášena vinnou z trestného činu. Zda byl výrok veřejného činitele v rozporu se zásadou presumpce nevin, musí však být stanoveno v kontextu okolností, za nichž byl daný výrok učiněn.

50. Soud zjistil, že v tomto případě byly zpochybněné výroky učiněny vrchním státním zástupcem a předsedou Sejmu v kontextu nezávislém na trestním stíhání samotném, formou rozhovoru pro národní tisk.

Soud uznal, že skutečnost, že stěžovatel byl v době údajného dopuštění se trestného činu důležitým politickým činitelem, vyžadovala, aby nejvyšší státní úředníci a představitelé, včetně nejvyššího státního zástupce a předsedy Sejmu, informovali veřejnost o údajném dopuštění se trestného činu ze strany stěžovatele a následujícím trestním řízením. Soud však nemůže souhlasit s argumentem Vlády, že tato okolnost mohla ospravedlnit slova volená státními funkcionáři v jejich rozhovorech pro tisk.

51. Mimoto byly všechny tyto výroky učiněny jen několik dní po stěžovatelově zatčení, s výjimkou jednoho, učiněného předsedou Sejmu více než rok poté (viz odstavec 30 výše).

V této počáteční fázi, dokonce ještě než bylo započato trestní řízení proti stěžovateli, bylo však zvláště důležité nevydávat žádná veřejná prohlášení, která by mohla být vykládána jako potvrzení stěžovatelovy viny některými důležitými veřejnými činiteli.

52. Stěžovatel odkazuje na dva výroky vrchního státního zástupce, z nichž první, ve kterém vrchní státní zástupce potvrdil, že má „dostatek platných důkazů viny“, byl učiněn v den, kdy bylo žádáno o svolení Sejmu k zahájení trestního řízení proti stěžovateli, a druhý, v němž označil

trestný čin, kterého se stěžovatel dopustil, za „pokus o podvod“, dva dny poté. Přestože tyto výroky, zvláště odkaz na stěžovatelovu vinu, mohou zavdat příčinu k jistým pochybnostem, uznává Soud, že mohou být vyloženy jako pouhé ujištění ze strany vrchního státního zástupce, že existuje dostatek důkazů k tomu, aby soud shledal stěžovatele vinným, a tím i k ospravedlnění žádosti vůči Sejmu o povolení k zahájení trestního řízení.

53. Více problematickými jsou výroky předsedy Sejmu, který nevyjádřil jakékoliv pochybnosti o tom, že stěžovatel přijal úplatek, že přijal peníze „za příslib zločinných služeb“ a že je „příjemcem úplatků“. V tomto ohledu klade Soud zvláštní důraz na skutečnost, že Sejm zrušil stěžovatelovu poslaneckou imunitu, aby proti němu umožnil zahájení trestní stíhání.

Soud nesouhlasí s argumentem Vlády, že všechny odkazy na úplatkářství učiněné předsedou Sejmu byly pro tuto stížnost nepodstatné. Je pravdou, že skutečnosti spojené s trestným činem, kterého se stěžovatel dopustil, byly před vynesením rozsudku často interpretovány médii a veřejností jako úplatkářství (viz výše např. odstavec 30). i když byly poté vyšetřovatelem a soudy klasifikovány jako pokus o podvod. Vláda netvrdila, že se předseda Sejmu při označení stěžovatele za příjemce úplatků neodkazoval na příslušné trestní řízení. Podle názoru Soudu mohla proto být tato poznámka vykládána jako potvrzení názoru předsedy Sejmu, že se stěžovatel dopustil trestných činů, z nichž byl obžalován.

Soud se domnívá, a to i přes to, že napadené výroky předsedy Sejmu byly ve všech případech krátké a učiněné při různých příležitostech, že se jednalo o prohlášení veřejného činitele o stěžovatelově vině, která posílila veřejnost v přesvědčení o jeho vině a předešla skutkovým zjištěním příslušného soudního orgánu.

54. Došlo proto k porušení článku 6 § 2 Úmluvy.

55. Aplikace článku 41 Úmluvy

56. Článek 41 Úmluvy stanovuje:

„Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přiznává v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

1. Finanční škoda
2. Stěžovatel žádal o 26 065,80 EUR jako náhradu ušlého výdělku a příležitostí zapříčiněných porušením článků 5 a 6 Úmluvy.
3. Vláda považovala tyto nároky za neoprávněné.
4. Podle názoru Soudu neexistuje příčinný vztah mezi zjištěným porušením a údajnou peněžní škodou (viz, mutatis mutandis, výše zmíněný případ Jecius, § 106. a případ Grauslys v. Litva, č. 36743/97, 10. 10. 2002, § 66). Proto nenachází důvod přiznat stěžovateli jakoukoliv sumu pod touto hlavou.
5. Morální újma
6. Stěžovatel požadoval 579 240 EUR jako náhradu morální újmy v důsledku porušení článků 5 a 6.
7. Vláda považovala tuto žádost za nepřiměřenou.
8. Podle zjištění Soudu utrpěl stěžovatel bezpochyby morální újmu, která není dostatečně kompenzována zjištěním porušení článků 5 a 6 Úmluvy (viz, mutatis mutandis, výše zmíněné případy Jecius, § 109, a Grauslys, § 69). Rozhodnutím učiněným na spravedlivém základě přiznává Soud pod touto hlavou stěžovateli 5700 (pět tisíc sedm set) EUR.
9. Náklady a výdaje
10. Stěžovatel také požadoval 4691,84 EUR kvůli právním výdajům ve vnitrostátních řízeních a před orgány Soudu.
11. Vláda považovala tyto žádosti za nepřiměřené.

12. Soud připomíná, že podmínkou k přiznání nákladů podle článku 41 Úmluvy je zjištění, že byly skutečné, nutné a přiměřené (viz výše zmíněný případ Grauslys, § 72).
13. Soud zjišťuje, že část stěžovatelových výloh na právní pomoc souvisela s obhajobou před obviněními z trestných činů před vnitrostátními orgány. Tyto výlohy nejsou součástí nutných výdajů spojených s požadováním náhrady za porušení Úmluvy, které Soud zjistil u článků 5 a 6 Úmluvy (viz, mutatis mutandis, ibid., § 74). Rozhodnutím učiněným na spravedlivém základě přiznává Soud stěžovateli 2900 (dva tisíce devět set) EUR na jeho právní náklady plus jakoukoliv účtovatelnou daň z přidané hodnoty.
14. Úroky z prodlení
15. V souladu se Soudu dostupnými informacemi je v Litvě zákonem stanovená úroková sazba k datu přijetí tohoto rozsudku 7,25 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Potvrzuje, že došlo k porušení článku 5 § 1 Úmluvy;
2. Potvrzuje, že došlo k porušení článku 5 § 4 Úmluvy;
3. Potvrzuje, že došlo k porušení článku 6 § 2 Úmluvy;
4. Potvrzuje,

(a) že odpůrce (stát) zaplatí stěžovateli během tří měsíců od data, v němž se rozsudek stane pravomocným, v souladu s článkem 44 § 2 Úmluvy následující částky:

- (i) 5700 EUR (pět tisíc sedm set euro) pokud se týká morální újmy;
- (ii) 2900 EUR (dva tisíce devět set euro) pokud se týká nákladů a výdajů;
- (iii) že tyto částky budou převedeny do národní měny v den vyplacení;

(b) že bude vyplacen jednoduchý úrok ve výši 7,25 % ročně od vypršení výše zmíněných tří měsíců do urovnání;

5. Zamítá zbytek stěžovatelových žádostí o spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a oznámeno písemně dne 26. března 2002 v souladu s ustanovením 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu.

1. DOLLÉOVÁ

tajemník

J.-P. COSTA

předseda